

Šolske stvari.

Učilni načrt za nedeljske in prazniške glavne šole.

(Dalje.)

Učilni načrt

za II. razred nedeljske in prazniške glavne šole.

1. Kršanski nauk se ponavlja v tem razredu združeno z drugimi tremi razredi po velikem katekizmu.

Vsako nedeljo in vsak praznik eno uro popoldne.

2. Branje. Razumljivo, ogledajoče in urno branje sledečih reči:

(Nadaljevanje „umnega kmetovanja in gospodarstva.“)

II. Del.

Prvi člen. O živinoreji sploh.

§. 1. Živina je kmetii potrebna. — §. 2. Lepa in dobra živina. — §. 3. Plemena živali in reja. — §. 4. Ljubezen do žival. — §. 5. O boleznih živinskih.

Drugi člen. O živinoreji mnogih plemen posebej.

§. 6. Goveda. — §. 7. Konji. — §. 8. Ovce. — §. 9. Kozé. — §. 10. Svinje. — §. 11. Kuretina. — §. 12. Čbele. — §. 13. Sviloprejke ali svilni črviči.

III. Del.

O sadjoreji.

Prvi člen. O sadjoreji sploh.

§. 1. Kaj je sadjoreja? — §. 2. Divje, domače, ptuje, požlahnjeno in ne požlahnjeno sadje. — §. 3. Kako se dajo sadne drevesa zarediti in pomnožiti. — §. 4. O žlahnjenu sadnih dreves. — §. 5. O oskrbovanji požlahnjenih in nepožlahnjenih sadnih dreves. — §. 6. Lega sadnega vrta. — §. 7. Od bolezni sadnega drevja. — §. 8. Kako je z zrelim sadjem ravnati in kako ga v korist obračati.

Drugi člen. O mnogih sadnih plemenih posebej.

§. 9. Razno domače sadje. — §. 10. Od jabelk. — §. 11. Od hrušek. — §. 12. Od češenj. — §. 13. Od češpelj ali sliv. — §. 14. Od breskev in aprikoz ali marelic. — §. 15. Od orehov, kostanja, nešpelj in skuršev. — §. 16. Od vinske trte, grojzdja in vina. — §. 17. Od rudečih žlahnih molin, od ribeza itd. — §. 18. Od murbe.

IV. Del.

O gojzdstvu.

Prvi člen. O gojzdstvu sploh.

§. 1. Današnji stan gojzdov. — §. 2. Kako se dajo gojzde v boljši stan djati. — §. 3. O pomnoženju gojzdnega lesa. — §. 4. Kakošne drevesa so najboljši v gojzdi. — §. 5. Kako les raste. — §. 6. Kako se naj gojzde oskrbujejo. — §. 7. Kaj gojzde poškodeje. — §. 8. Kako dolgo drevesa rastejo, kako se leta poznajo, kdaj, ktere in kako so sekati? — §. 9. Lastnosti raznega lesa. — §. 10. Kako se dá vrednost gojzdov ceniti? — §. 11. Naprava lesa. — §. 12. Hranitev lesa. — §. 13. Raba lesa.

Drugi člen. O lesovji sploh. Razdelek lesa.

§. 14. Bodckovci. — §. 15. Listovci.

Pristavek o gospodarstvu. §. 1. Kaj je gospodarstvo in kaj obsega? — §. 2. Od potrebne umevnosti v gospodarstvu. — §. 3. Od premoženja in prihodkov. — §. 4. Opravila na kmetii po mescih. — §. 5. Dnevni red umnega in dobrega gospodarja.

Dodatek. *Popis kranjske dežele, kar v kmetijstvo sega.*

Opazka. Kjer ni vina, murb, sviloprejk ali sadja, bi morda koristil kratek slovenski poduk o „rudarstvu.“
Vsako nedeljo in vsak praznik eno uro.

3. Spisje. Kakor v prvem razredu, samo da se tudi nemško spisje pridruži. — Vrh tega se uči učence in učenke gospodarstvene bukve slovenski voditi.

Vsako drugo nedeljo (ali praznik) $\frac{1}{2}$ ure, in to tako, da druge $\frac{1}{2}$ ure sledi številkanje.

4. Številkanje. Ponavljanje 3. in 4. oddelka rajtanja na pamet in četiri rajtbe z mnogoimnimi številkami. Vse po slovenski.

Vsako drugo nedeljo (ali praznik) druge $\frac{1}{2}$ ure, ko se že poprej $\frac{1}{2}$ ure spisje uči.

5. Risanje. Od 8. do 15. predloge po Lovretu Schön-u. Drugo vse kakor v prvem razredu.

Vsako drugo nedeljo (ali praznik) 1 uro.

6. Petje. Ponavljanje si prisvojljenih cerkvenih pa tudi drugih narodnih pesem.

Vsakrat $\frac{1}{4}$ ure pred šolo.

7. Žensko obrtništvo. Kakor za prvi razred.

Po pravi dveurni šoli vselej eno uro.

Opazka. V ta razred se jemljejo učenci in učenke, ki so 1. razred nedeljske šole dobro dokončali, in taki, ki so 3. razred vsakdanje šole tako dovršili, to je, da so prvi red dobili. Predpisani šolski 6letni obisk in primerno starost od 12 let mora vsak dokazati.

Ako bi pa tudi učenci in učenke po dokončanem 4. in 3. razredu želeli zavolj tečnega poduka v prvi razred stopiti, se jim more to dovoliti.

Učilne in pomočne bukve ostanejo zarad vkupnega natisa ravno tiste kakor v 1. razredu. Samo sadjorejna in svilorejna šola se jim ima še pridružiti.

Pregled učilnih ur.

1. Nedelja ali praznik. 1. ura: Branje, 2. ura: $\frac{1}{2}$ spisje, $\frac{1}{2}$ številkanje, 3. ura: žensko obrtništvo.

2. Nedelja ali praznik. 1. ura: Branje, 2. ura: risanje, 3. ura: žensko obrtništvo.

Popoldne. Za vse skupaj vsako nedeljo in praznik 1 uro kršanski nauk.

Novi časniki!

„Ost und West“ bo po oklicu, ki ga je ravnokar razposlal sedanji izdatelj in odgovorni vrednik gospod Aleksander Sandić, 4. dne prihodnjega mesca julija na Dunaji zopet izhajati začel kot tedenski list. Program mu ostane kakor je bil: zagovarjal bo možato na vsako stran ustavno pravo in ravnopravnost vseh avstrijskih narodov. Da avstrijski Slovani imajo tudi v glavnem mestu cesarstva časnik, ki je zastopnik njih pravic, je dosti očitna potreba; ta potreba se je kazala prav očitno pretekli čas, ko je nehal ta edini mednarodni avstrijski list. Ne potrebuje tedaj še posebnega priporočila. Izhajal bo vsaki teden enkrat; cena mu je za celo leto 10 gold., za pol leta 5 gold. 20 kr., za 3 mesce 2 gold. 60 krajc. Naročnina se pošilja franko na „Administration von „Ost und West“ in Wien, Alservorstadt, Wickenburggasse Nr. 26 neu.“

„Drau-Post“ se imenuje novi nemški časnik, kteri bo vsaki teden dvakrat začel izhajati 1. julija v Celovcu in je posebno namenjen političnemu in socialnemu napredku notranje Avstrije; zato pravi, da bo pravičen nemškemu in slovenskemu narodu. Izdatelj in odgovorni vrednik mu bo gospod Schleichert v Celovcu, cena po pošti za kvatre 2 gold. 30 kr., za pol leta 4 gold. 50 kr.

Prislovica istrske in drugi izreki, običaji in vraže.

Nabral Jak. Volčič.

Nos uživa a zubi priziraju. (Kadar lačen gleda druge jesti.)

Jedinica pitanica.

Kada je puno ledenega, je puno ognjenega. (*Za mrzlo zimo pride rado vroče leto.*)

Kakov klobuk imam, s takim se poklonim. (*Kar imam, to vam darujem.*)

Lepa beseda glave ne odseka.

Va podzimku (jeseni) je vsaka graja mat. (*Dá kaj pozobati.*)

Žerjavi pravijo v jeseni: skri krajec, pokaži kožel; a spomladi: skri kožel, pokaži krajec. (Slovenska.)

Pas je mačku posodil kvasa, pak mu ga ni vrnil, zato se koljeta.

Kada se sime prekrade, nikdar sreče ni.

Kada se človek zdrhne, ga smrt preskoči, i kega preskače, če brzo umreti.

Dragi moj Bog, beli, čini, da mi budu prasci debeli. (Iz tega se vidi, da še živi beseda belibog.)

Ako su mrtvaca brez kase (truge) zakopali, su mu stavili cvek (žebel) va usta, da ne bi nazada hojeval.

Ki otroka u susedstvu prvi put vidi, ga streplje za nos govoreč: Zdravo, sine moj! sve zlo ti nahudilo, koliko ja. (*Da ga ne oburoči.*)

Kukuvača kukuje,

Stipan žito kupuje,

Žena mu ga prodaje

Za gotove dinare.

Konce (Zwirn) valja napresti va kvatrah, najbolje va podzimskih kvatrah.

Ko se ne navlaš mravišče razmetne, prose mravi (mravlje) za daž (dež), da ga po dažu laglje skupijo, i gotovo brzo daži.

Lepoznansko polje.

Slava in ljubezen.

Novela.

(Dalje.)

Odhod Francozov navdušil je Ruse silovito in pričelo se je odslej plačevanje okrutnost francozkih. Poleg sela Malo-Jaroslavec uname se zopet strašna bitka, kjer je bilo zopet sila Francozov potolčenih in pomorjenih. Po tem boji obrnejo se Francozi proti Smolensk-u. Mesca novembra nastala je grozna zima. Zastonj bi bilo, da bi kdo hotel popisati vse težave in stiske, ktere je odslej imela prestati poprej tako imenovana „velika armada“ francozka, ktere pa je bilo zdaj še komaj sedmi del pri življenji, kajti kar niso pokončale zima, lakota in bolezen, to je pokosil meč in svinec ruski, zlasti pa sulice hrabrih kozakov, ki so bili begajočim Francozom vedno za petami in sicer najraje od strani, kadar se jih nihče ni nadjal. Strašno je bilo pogledati jezera ubitih zmrznjenih vojakov francozkih, ki so ležali poleg cest in po ledenih stepah. Kodar koli je hodila vojska francozka, povsod je bilo vse pokrito z mrtvimi telesi ljudi in kónj, povsod je ležalo nasejano orožje in ostala vojskina priprava. Poprejšni slavodobitni Francozi niso bili zdaj drugo ko revni beguni v neznani ptuji zemlji, kjer se je bila vzdignila zoper nje z razsrdenim narodom vred tudi sama narava z vsemi svojimi strahotami.

Okoli 15. novembra pride tako — podena od snežne nevihte in neprijatelja — revna francozka vojska v Smolensk; ko pa ne najde tū pričakovanega orožja, obleke in hrane, nastavi dalje svoj pot. Neobično junaške dela maršalev: Davoust-a, Murat-a, Oudinot-a, Viktor-a in „najhrabřejšega med hrabrimi“, Ney-a namreč, niso imele družega vspeha, kakor da se je za nekaj časa še odtegnila očividna poguba Francozov. Akoravno so že vsi oslabljeni bili, utaborili so se vendar še enkrat blizo

Krasnoj-sela, kjer so se z Rusi še enkrat hrabro stepli ter si s tem osvojili pot do reke Berezine.

Nočemo tukaj opisovati na široko osodepolni in bravcem morebiti že tako znani prehod čez Berezino. Groza človeka nehotoma prevzame in mrzle mravlje mu gomazijo po hrbtu, ako sliši o tej strahoviti epizodi zadnjih ostankov revne francozke vojske. Pustimo na stran to ogromno sliko vojskine nesreče, ki se gotovo tudi brez našega popisovanja pomnila bo, dokler stal bo svet in se šteli bodo veki. — Vrnimo se raje zopet k našemu Ivanu Kuljaniču, ktereга smo bili za čas ravno pripovedanih večih dogodeb zgubili spred oči.

Ivan je bil, ko si je bil rane svoje nekoliko ozdravil — odšel za vojsko proti Moskvi. Po požaru tega mesta vrnil se je tudi on — še vedno pod zapovedjo maršala Ney-a — z zadnjo stražo, ki je imela krvavo opravilo, pretepati se in odbijati korak za korakom sledečega neprijatla. Doslej se je bil udeležil vseh zgoraj navedenih večih bitek, prestal nekako srečno vse težave in boje, al v omenjenem boji poleg Krasnoj-sela zadene ga nesrečna puškina krogla; zgrudi se z konja ter pade ravno poleg ceste, kjer je tudi obležal med ostalimi, ki so tū padli deloma mrtvi, deloma ranjeni na smrt ali pa omamljeni in oslabljeni lakote, boleznin in mraza.

V občni bojni stiski, v veliki zmešnjavi in zadregi ni bilo ne časa ne volje, da bi se bil kdo za ktereга osobito pečal, bodi si že častnik ali prostak. En mrlič ali ranjenec več ali manj — to je bilo vse eno; nihče ni pazil na to; vsak je sam sebe gledal, kako da bi se rešil.

Več ur je bilo preteklo, kar je bil Ivan padel.

Minul je bil bojni krik in z njim zginili prijatli in sovražniki. Široko polje pokrila je pusta tišina, kajti tudi zadnji zdihi in stoki ranjenih in umirajočih bili so omolknili. Zdajci pa razlegati se pričnejo drugi, ne manj tužni glasovi. Žalostno krokotanje vranov in gavránov, ki so v tamnih trumah obletavali padle junake, začuje se; iz daljave pa odgovarja jim tulenje lačnih volkov, vohajočih svojo krvavo gostbo.

Solnce zašlo je že bilo k Božji milosti in prvi mrak prikrival je že v otožnost zavito zemljo, ko odmevati začne najpred iz daljave, potem pa vedno bližej in bližej neko skladno bobnenje: tup tup, tup tup, tup tup To je bil glas urnega teka kónj, vpreženih v lahke sani, v kterih je sedel neki ruski boljar, ogrnjen z gorkim kožuhom. Kočijaž je na vso moč priganjal konje, da bi dospel še do tamne noči do svoje rojstne vasi, ki je bila odtod še dve debeli uri oddaljena. Gospodar in kočijaž nista je spregovorila besede; zakaj groza je navdajala obedva, vidši na levo in desno cele kupe mrtvih teles, strahovito zakritih z tanko belo odejo padajočega snega. Kočijaž pogosto prekrižaval se je, da bi ga minul strah na tem velikem pokopališču; boljar pa stiskal se je v svoj kožuh ter namakoval kuno-kapo na oči, da bi ne vidil osode polnega prizora.

Zdaj nenadoma odjenja neki jermen na brzdah desnega konja, in kočijaž vstavi čile živalice ter — akoravno ne rad — stopi s sani, da jermen pritegne in bolje zapne. Ni bil pa še svojega dela dovršil, ko on in gospod zaslišita, kako blizo nju nekdo zamolko zdihuje: „Za Boga! usmili se me!“ — in v tem hipu zapazita, da ranjeni francozki častnik napenja vse sile, vzdigniti se iz jame poleg ceste. — Kočijaž se vès strese straha ter začne se zopet prekrižavati; gospod pa, ne premišljevaje dolgo, skoči zdajci s sani in nadvladan od milosrčnosti pristopi k ranjenemu častniku.

Boljar zdaj ni gledal na to, da je ranjenik neprijatelj domovine njegove; ampak vidši samo nesrečnega